

Jaká je problematika současné úpravy rozhodování sporů mezi spotřebiteli a podnikateli a jaká je možná vize de lege ferenda?*

Pojem „spotřebitelská smlouva“ byl do občanského práva zaveden již v roce 2000, zákonem č. 367/2000 Sb., coby novelou občanského zákoníku.

Nejde o smluvní typ ale o legislativní zkratku, jde o smlouvu uzavíranou mezi specifickými stranami, jejíž obsah spočívá ve vymezení jejích subjektů, spotřebitele a podnikatele, přičemž důraz je kladen na spotřebitele, jako chráněnou smluvní stranu, ve smyslu § 433 občanského zákoníku.

Pojem převzal i nový občanský zákoník, zejména v ustanovení § 1810 a násl.

Podnikatel je definován v § 420 odst. 1 obč. zák.

Je jím ten, „kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku“. Pro účely ochrany spotřebitele se za podnikatele považuje také „každá osoba, která uzavírá smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání, popřípadě osoba, která jedná jménem nebo na účet podnikatele.“ Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku se tím rozšiřuje použití pojmu podnikatel pro tento účel i na neziskové právní jednání.

Spotřebitel je definován v § 419 obč. zák.

jako každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.

Tzv. spotřebitelská smlouva se tak týká kteréhokoli smluvního typu, včetně nepojmenovaných smluv jako je např. leasing.

Rozhodčí smlouva ve spotřebitelských sporech

S účinností od 1. prosince 2016 nelze platně sjednat rozhodčí smlouvu pro majetkový spor ze smlouvy uzavřené mezi podnikatelem a spotřebitelem díky zák. č. 258/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o spotřebitelském úvěru, zák. č. 257/2016 Sb.

Úpravu před datem 1. prosince 2016 není třeba zvlášť připomínat, podstatným bylo, že soud zruší rozhodčí nález podle § 31 písm. g), protože bylo rozhodnut v rozporu s ochranou spotřebitele nebo ve zjevném rozporu s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem nebo podle § 31 písm. h) rozhodčí smlouva neobsahovala potřebné informace nebo jsou záměrně nebo v nezanedbatelném rozsahu neúplné, nepřesné nebo nepravdivé.

Současná právní úprava

Spotřebitelské spory se řídí zejména zákonem č. **634/1992 Sb.**, o ochraně spotřebitele, který má před občanským zákoníkem přednost jako *lex specialis* (§ 9 odst. 2 občanského zákoníku),

Tento zákon obsahuje nyní recepci Směrnice **2011/83/EU**, o právech spotřebitelů a novela zákona o ochraně spotřebitele implementovala rovněž Směrnici **2013/11/EU o alternativním řešení spotřebitelských sporů**.

Alternativní řešení sporů je Směrnici svěřeno vyjmenovaným nestranným mimosoudním subjektům, kterými jsou mediátoři, ombudsmeni, smírčí rozhodci či komise pro řešení stížností spotřebitelů a též výslovně rozhodci.

Mimosoudní řešení sporu nesmí bránit ani následnému zahájení soudního řízení ve stejné věci, takže jde vždy o nezávazné řešení sporů, včetně rozhodčího řízení.

I když zde bylo také institucionální rozhodčí řízení, jehož výhody jsou více než zřejmé, viz také příspěvek Roberta Němce a Viktora Glatze v Bulletinu advokacie, říjen 2018, český zákonodárce vytvořil zcela nové orgány pro čtyři různé oblasti spotřebitelských sporů (viz § 20d zákona) kterými jsou výslovně

- a) **finanční arbitr** v oblasti finančních služeb, zejména v oblasti platebního styku, životního pojištění, investování, směnářského obchodu i stavebního spoření, ovšem také spotřebitelského úvěru,
- b) **Český telekomunikační úřad** v oblasti elektronických komunikací a poštovních služeb,
- c) **Energetický regulační úřad** v oblasti elektroenergetiky, plynárenství a teplárenství,
- d) **Česká obchodní inspekce** nebo **jiný subjekt pověřený** Ministerstvem průmyslu a obchodu v ostatních věcech; přitom pověřeným subjektem může být i profesní komora s povinným členstvím (§ 20f zákona).

Každou reklamaci či uplatňování odpovědnosti za vady zejména při koupi zboží, musí nyní řešit Česká obchodní inspekce.

Pravidla pro postup při Mimosoudním řešení spotřebitelských sporů jsou velmi nejasné povahy, jejich rozboru se již teorie dotkla, příspěvek Tomáše Horáčka, v rámci 6. ročníku Právního prostoru v dubnu 2016.

Rozhodčí řízení tak bylo co do spotřebitelských sporů, včetně sporů ze spotřebitelského úvěru, zcela zbytečně vyloučeno, díky obecnému a nekriticky paušálnímu zobecnění známých problémů, které se vyskytly výlučně v oblasti řízení ad hoc.

Řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky naopak řešení spotřebitelských sporů a zejména ze spotřebitelského úvěru i nadále výrazně napomáhá na základě dosud platných rozhodčích smluv.

Podíl těchto sporů není u Rozhodčího soudu nijak zanedbatelný.

Současně platí, že ze **25 000 sporů** rozhodnutých pravomocně u Rozhodčího soudu v **poslední více než dekádě** byla postiženo zrušením **pouze 25 rozhodčích nálezů**.

Nelze se tak ztotožnit s názorem jak Nejvyššího soudu České republiky, stejně jako Ústavního soudu České republiky, že rozhodčí řízení do spotřebitelských sporů zde konkrétně před Rozhodčím soudem, snad nepatří.

Na **druhé straně platí**, že všechny spory, které nebyly vyřešeny výše uvedenými **čtyřmi povinnými** orgány mimosoudně, musí být řešeny **soudem**.

Spotřebitel nyní, podle následujícího příkladu.

Žalobkyně v žalobě o sobě tvrdila, že je spotřebitelem a že **rozhodčí doložky** jsou obsaženy vždy Smlouvě o správě nemovitostí.

Samostatné ujednání o rozhodčí smlouvě ovšem ve sporu chybělo, protože do 30. listopadu 2016 musí být rozhodčí smlouva sjednána samostatně.

Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky proto neměl pravomoc spor rozhodnout.

Pokud se tedy spotřebitel bez rozhodčí smlouvy domáhá svých práv, **podáním návrhu na zahájení rozhodčího řízení u stálého rozhodčího soudu se žalobce podřizuje pravidlům vydaným tímto stálým rozhodčím soudem, jak dovodil Nejvyšší soud České republiky v rozsudku a publikované právní větě ze dne 12. 2. 2018, sp. zn. 23 Cdo 4461/2017.**

Smluvní vztah mezi žalovaným a ostatními účastníky rozhodčího řízení je založen návrhem spotřebitele na vydání rozhodčího nálezu (žaloby) k Rozhodčímu soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky a řízení se řídí zákonem č. 216/1994 Sb., ergo statuty a řády vydanými dle § 13 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení.

Pravidla Řádu byla žalobkyni známa, neboť Řád je veřejně dostupný (publikovaný v Obchodním věstníku i na internetových stránkách Rozhodčího soudu).

Žalovaný námitku nedostatku pravomoci z důvodu nedodržení pravidel pro spotřebitelské rozhodčí doložky nevznesl.

Pokud tedy spotřebitel podá rozhodčí žalobu, lze **věc projednat s ohledem na žalobce coby spotřebitele**, rozhodcem ze seznamu MS České republiky, dokonce pouze jen v új a rn musí být vždy odůvodněn. V tom jde nad Směrnicí **2013/11/EU o alternativním řešení spotřebitelských sporů, který obě nijak nevylučuje.**

Úvaha de lege ferenda

Protože komunitární předpisy ani nadále nijak nebrání **svěření spotřebitelských sporů rozhodci**, lze jistě najít cestu například **podle slovenského vzoru.**

Ve Slovenské republice platí zák. č. **335/2014 Z.z., o spotřebitelskom rozhodcovskom konaní od 3. prosince 2014 a účinným od 1. ledna 2015 (sic!).**

Slovenský zákon vychází důsledně ze směrnice **2013/11/EU o alternativním řešení spotřebitelských sporů i z judikatury Soudního dvora Evropské unie.**

Zákon se vztahuje na spory ze smlouvy anebo s ní související, pokud lze ve věci uzavřít **dohodu o narovnání**, včetně sporů o určení práva, ovšem pouze tehdy, pokud je žalobcem spotřebitel.

Ve spotřebitelském rozhodčím řízení **není možné rozhodovat v zákoně vyjmenované spory** (o vzniku, změně nebo zániku vlastnického práva a jiných věcných práv k nemovitostem, spory o osobním stavu, spory související s nuceným výkonem rozhodnutí a spory, které vznikly v průběhu anebo souvisejí s konkurzním řízením).

Spotřebitelská smlouva musí být samostatná.

O spotřebitelském sporu rozhoduje **spotřebitelský rozhodčí soud**, zapsaný v seznamu Ministerstva spravedlnosti SR, který je současně určen v spotřebitelské rozhodčí smlouvě. **uvedením názvu a sídla.**

Na rozdíl od obecné úpravy, neomezuje spotřebitelská rozhodčí smlouva právo spotřebitele obrátit se vždy na obecný soud, ledaže je zde překážka **litispence.**

Po skončení řízení lze **podat žalobu o zrušení rozhodčího nálezu u obecného soudu**, z důvodů umožňující **přezkum in rem.**

Zákon ukládá exekučnímu soudu zkoumat vždy předem, zda jsou splněny předepsané **podmínky co do spotřebitelské smlouvy i rozhodčího nálezu**, zejména, **že stálý rozhodčí soud**, měl povolení rozhodovat spotřebitelské spory. Jinak exekuční soud žádost o udělení pověření zamítne.

Zákon ukládá **vedení seznamu stálých rozhodčích soudů**, ergo **rozhodců**. Takový seznam **již existuje i v České republice**, kdy byli rozhodci **Rozhodčího soudu podle svého zájmu na seznam zapsáni a jsou zde vedeni dodnes.**

V současné době působí 8 zapsaných spotřebitelských soudů, kterými jsou **Rozhodcovský soud v Bratislave zriadený pri Asociácii pre rozhodcovské konanie**, **Slovenský arbitrážný súd** (Bratislava), **Spotrebit'elský rozhodcovský súd** (Košice), **Stály rozhodcovský súd Slovenskej bankovej asociácie** (Bratislava), **Stály Rozhodcovský súd v Banskej Bystrici**, **Stály rozhodcovský súd Victoria Arbiter** (Žilina), **Stály rozhodcovský súd zriadený pri Asociácii pre Arbitráž** (Bratislava) **Stály rozhodcovský súd zriadený pri Rozhodcovská a mediálná** (Bratislava) lze dohledat na webových stránkách ministerstva.

Na tomto místě je možné zmínit, že před dnem **19. dubna 2016**, kdy Poslanecká sněmovna projednala **zákon o spotřebitelském úvěru**, se Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky **ve spolupráci s Hospodářskou komorou České republiky** snažil ovlivnit novelu zákona

tak, že by možnost **sjednání rozhodčí smlouvy** pro spotřebitelské spory **byla omezena pouze ve prospěch stálého rozhodčího soudu**, logicky rozhočího soudu s univerzální pravomocí.

Lze tak **de lege ferenda** jen doporučit, aby Česká republika nastoupila cestu řešení, které umožnila **nová zákonná úprava ve Slovenské republice od 3. prosince 2014**, že **by** jako stálý spotřebitelský rozhodčí soud v České republice **působil** i pro budoucí tuzemské spotřebitelské spory **opět například Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky**.

Vojtěch Trapl

*příspěvek přednesený při příležitosti 70. výročí založení Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky dne 27. května 2019 v Praze